

ביאורים

בפרקים הקודמים למדנו על המעלה שבעבודת ה' מתוך יראה ושבעבודת ה' מתוך שמחה. שאלה העולה מתוך כך היא איך אדם יכול לשלב את שניהם בעבודתו את ה'. היראה גורמת לעיתים לעצבות וצמצום כוחות האדם, ואילו השמחה מרחיבה את הכוחות, ואם-כן - איך האדם צריך לעבוד את בוראו?

התשובה לכך היא שכאשר אדם מתבונן על הטוב הגדול שהוא ישיג בעתיד על ידי מה שהוא עסוק בו כעת, הוא מתמלא שמחה אף שכרגע הוא עסוק בדבר שמעציב אותו או שקשה לו. לדוגמה, אדם שבונה בעצמו את הבית שלו, למרות שבניית הבית היא קשה מאוד ואף יש בה סבל רב, המחשבה על התוצאה שתבוא בזכות הטרחה (שהיא הבית) גורמת לו לשמוח בה ובעבודה שלו. כך גם בענייננו, כאשר אדם יבין את המעלה הגדולה שיש ביראת ה', הוא יצליח לשמוח ביראה וכך עבודת ה' שלו תהיה שלמה בשילוב של יראה ושמחה.

את השילוב הזה מלמד אותנו שלמה המלך בספר משלי: "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'". כלומר, כמו שבבקשת כסף או בחיפוש מטמון יש עמל וטרחה ובכל זאת האדם שמח בהם, כך גם ביראת ה'. למרות שביראה יש קצת צער וצמצום הכוחות, צריך האדם לשמוח בה, כיוון שהיא מביאה אותו למעלה גדולה בעבודת ה' יתברך, שהיא ההשלמה הגדולה של האדם.

הרחבות

שמחתי מתוך יראתי

איך אפשר שיהיה הירא שש ושמח, עם היות היראה והרעדה ישברו הלב ויעציבוהו. על היחס בין היראה לבין השמחה אומר המדרש: "אמר דוד המלך, אני בעולם הזה מה אני (מה) מעלתי המיוחדת שבגללה זכיתי לכל הטוב?", אלא יראתי מתוך שמחתי, ושמחתי מתוך יראתי, ואהבתי - עלת על כולן, לפיכך כרת לו הקדוש ברוך הוא ברית שיהא בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות" [תנא דבי אליהו רבה ג].

אומר רבי יצחק אייזיק שר: "הרבה למדנו ממאמר זה, והוא כלל גדול בדרכי עבודת האהבה - שידע האדם שמעלת אהבת ה' עולה על מעלות היראה והשמחה. והיינו, משום שה'אהבה' היא המביאה לידי 'יראה' ולידי 'שמחה', שכן בכח אהבת ה' נוצרת התקשרות הדדית בינו לבין קונו, בבחינת 'אני לדודי ודודי לי' [שיר השירים ו, ג]. ודבר זה יביאנו ל'שמחה' - שישמח במה שהקב"ה מרעיף עליו אהבה. וזה גם סיבת ה'יראה' - שיהא מפחד על שאיננו ראוי לכך שהקב"ה יאהב אותנו, ומתוך הרגש זה יתאמץ ביותר להוסיף באהבתו לקונו. ולפיכך עולה ה'אהבה' על כולנה, כי מכוחה יבא האדם לכל המידות הנעלות. ואמנם, יסוד זה שחייב האדם לירא ולפחד שמא איננו ראוי להיות אהוב על המקום, זוהי מידת הצדיקים, ומחמת יראה זו לכשעצמה אהובים הם לפני ה'" [לקט שיחות מוסר ב, עמוד יד-טו].

לעילוי נשמת יוכבד ומסיה בנות אברהם ע"ה
לעילוי נשמת חיים וולף בן אברהם ז"ל

פרק שלשים-וארבעה

לפי שענין יראת הש"י היא עקר העבודה שיעבד האדם את הש"י בעשית המצוה, כמו שאמרנו; ובארנו שעקר העבודה ראוי שתהיה בשמחה; וציוור היראה עם השמחה דבר קשה מאד - ראוי שגריב הדבור בו, כדי שיובן הענין הבנה טובה אל העובד: איך אפשר שיהיה הירא שש ושמח, עם-היות היראה והרעדה ישברו הלב ויעציבוהו.

ונאמר, שאין ספק כי כל אדם ישפט שכלו° שראוי לו לסבל עמל וטרח גדול זמן-מה, כדי שישגי מעלה-מה° או כבוד גדול. ואף-על-פי שבהיותו סובל הטרח או העמל ההוא, יצטער ויתעצב, בלי-ספק - אבל כשישער בנפשו הכבוד הגדול או המעלה ההיא המקנה להשיג על-ידי הטרח ההוא, ישים כל הטרח ההוא והעמל כאין לעמת הטוב ההוא המקנה. וכן הוא הענין בעצמו ביראת הש"י שאמרנו: כי בהיות האדם משער גדל המדרגה המשגת על-ידי היראה, שהיא כשתשער נפשו גדל רוממות הש"י ומעלתו עד שיירא ויחרד ממנו, לא יחש לכל הטרח והעצבון והחרדה המגיעים אליו על-ידי היראה.

ונמצא שלמה ממשל לזה משל נכבד מאד ומסכים למה שאמרנו - אומר [משלי ב, ד-ה]: "אם-תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת יי' וגו'. ובאורו: כי למה שיש בהוצאת הכסף ממחצבו טרח גדול עד-מאד, לפי שיוצא מערב עם המים [הסגים]; וכן אדם שנאמר לו שיש בביתו מטמון גדול, הנה הוא חופר אותו בשמחה גדולה עד-מאד והוא מחפש אחריו בזריזות. אף-על-פי שבהפרו המטמון או מוצא הכסף, הוא סובל טרח גדול ועמל רב, ופעמים הוא נקר° באצבעו או ברגלו או בשוקו, ומצטער עד-מאד בנקוף ההוא ומתעצב, הנה כשהוא משער התכלית המשג, שהוא המטמון או הכסף, הוא שמח בלבו וסובל כל הצער והטרח בסבך פנים יפות ובשמחה גדולה. פן על דרך-זה ראוי שיובן העמל והיראה והחרדה והרעדה שאדם משיג ביראת הש"י, שראוי שישמח בה שמחה גדולה בהיותו משער גדל מעלת התכלית המשג, שהוא ההפנע אל הש"י והעבודה אליו, שזו היא תכלית-היראה. וזהו שאמר: "אם-תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה, אז תבין יראת יי'" - כלומר: כשתסבל כל הטרח בסבך פנים יפות כחופר המטמון וכמוצא הכסף, אז תבין יראת ה' - שעל אותו-דרך בעצמו ראוי שתהיה שש ושמח בטרח והעמל והצער שיגיעך בעבודת הש"י.

ישפט שכלו - מבין בשכלו. מה - מסוימת. נקר - נחבל.

ביאורים

למדנו אתמול איך אפשר לשלב בעבודת ה' בין יראה לבין שמחה. מדרגה זו שבה אדם שמח בעבודתו וביראתו את ה' היא מעלה גדולה, ומי שזוכה לה נקרא 'עובד מאהבה'. כאשר אדם אוהב, לא רק שהוא מוכן לטרוח ולהשקיע בשביל האהבה אלא הוא אף מוכן לסבול בשביל מושא אהבתו. לכן אברהם אבינו, לאחר שעמד בניסיונות שהקב"ה העמיד אותו בהם ועשה זאת בשמחה, נקרא 'אוהב'. בנוסף, הקב"ה, בהתגלותו הראשונה לאברהם אבינו, העמיד אותו בניסיון בשביל להרגיל אותו לשאת בשמחה את הטורח ואת העמל שיש בעבודת ה' יתברך, ועל ידי השמחה יוסיף שלמות. לא רק שהשמחה אינה נוגדת את היראה, אלא, כפי שראינו, יש לעובד ה' לשמוח שמחה גדולה על יראתו, כיוון שהצמצום הזה אל תוך העבודת לה' הוא מקור הברכה וההצלחה של האדם.

יראת ה' שונה מהותית מיראת בשר ודם. היראה מבשר ודם פוגעת באישיות של האדם ובכוחותיו, ולכן מקצרת את אורך חייו ומגבילה אותו מלהוציא לפועל את רצונותיו. לעומת זאת היראה מה' מוסיפה חיים וכוחות לאדם, ולכן השמחה משלימה אותה. הדבר נעוץ בכך שיראת ה' מעמידה את האדם על נקודת החיים האמיתית שלו, לירא את ה' ולעובדו, וזה בשונה מיראה מבני אדם, שאינה טבעית לאדם, ולכן היא מגבילה אותו להיות קטן מגדלו הטבעי.

הרחבות

• עבודת ה' - בשמחה

פי מי שהוא אוהב הש"י לא יחש לכל הטרח והעמל והיסורין שיגיעוהו מעבודתו. אומר הנביא ישעיה: "ולא אתי קראת יעקב, כי יגעת בי ישראל" [ישעיה מג, כב]. רבי יעקב קרניץ, המגיד מדובנא, הסביר פסוק זה בעזרת משל, כדרכו: "המשל בזה לאחד בא מן הדרך ערב שבת עם חשיכה ויהי הוא בא אל עירו וירץ מהרה לביתו והחפצים הניח ביד הבעל עגלה. ויבוא אל ביתו וימהר. וישלח נער אחד אל הבעל עגלה להביא משם את אגודתו והנער הלך והביא ונכנס אל היכל הסוחר ויאמר: הנה הבאתי אגודתך. ובתוך הדברים הוא מקנח את פניו בכנף בגדו מזיעת אפו ומדבר בקוצר רוח מאד. ויאמר אליו הסוחר: איה אגודתי אשר הבאת? ויאמר: הנחתיו בחדר החיצון. ויאמר העשיר: מה שהבאת - לא שלי הבאת. אמר הנער: לך נא ראה בחדר ודאי שלך הוא. אמר (הסוחר): אין לי מהצורך ללכת ולראות, כי הלא עיני רואות בך הזוהמא הגדולה וזיעת אפיך, הלא אגודתי אגודה קטנה וקלה אין בה במה להזיע" [משלי יעקב תיג]. אם אדם מתעייף מתורה ומצוות - סימן הוא שלא עובד את ה' כראוי. אם "יגעת בי ישראל" - סימן הוא ש"ולא אתי קראת יעקב".

כך ניתן גם להבין את הטרונאי בה אנו באים לבן הרשע, בהגדה של פסח. בתלמוד הירושלמי מנוסחת שאלתו של הבן הרשע: "מה העבודה הזאת לכם, מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה" [פסחים י, ד]. בניגוד לחכם, שמטרתו להוסיף לקח ופלוכל, ושואל "מה העדות החקים והמשפטים", הרשע רואה את המצוות כטורח.

ולפי שאין כל אדם יכול להשיג המדרגה הזאת, המגיע אליה יקרא "עובד מאהבה", ולא "ירא אלהים" בלבד; שהרי אברהם, נאמר לו בסוף נסיונותיו [בראשית כב, יב]: "עתה ידעתי כי-ירא אלהים אתה", וקראו הכתוב [ישעיהו מא, ח] "אוהבו", ונאמר על ישראל: "זרע אברהם אהבי". ונאמר רז"ל [גיטין לו]: עושיין מאהבה ושמחין ביסורין, עליהם הכתוב [שופטים ה, לא] אומר: "ואהביו כצאת השמש בגברתו"; כי מי שהוא אוהב הש"י לא יחש לכל הטרח והעמל והיסורין שיגיעוהו מעבודתו, יתברך. וכן תמצא כי כשנתגלה הש"י על אברהם ראשונה, אמר לו [בראשית יב, א]: "לך-לך מארצך וממולדתך" וגו' - לנסותו ולהרגילו לסבל בעדו הטורח והעמל הגדול שיש בטלטול. ולפי שעמד בניסיונותיו בשמחה ובטוב-לבב, קראו הכתוב "אוהבו". וכל-זה ממה שיורה כי סבול הטרח והעמל בעבודת הש"י בשמחה, נותן שלמות אל העבודה והיראה.

וזה, פי אין יראת ה' פיראת בשר-נדם. פי מי שהוא ירא משום-אדם או מלך או שר, עומד תמיד בפחד ורעדה, וזה סבת קצור ימיו. אבל הירא מה', לא די שהחרדה לא תקצר ימיו, אבל תוסיף ימים - אמר שלמה [משלי י, כז]: "יראת יי תוסיף ימים; והרשעים, שאין להם יראת ה', לא די שלא יאריכון ימים, אבל "שנות רשעים תקצרנה".

וכן, אף-על-פי שמדרגה הירא ורף-הללב להוליד בנים רכי-לבב כמוהו; ושלא יעשר ולא יקום חילו, כי בהיותו מפחד תמיד לא יעשה חפצו כראוי - אמר דוד [תהלים קיב, א-ג]: "אשרי-איש ירא את-י, במצותיו חפץ מאד, גבור בארץ יהיה זרעו" וגו'; וגם מי שהוא חפץ במצוותיו, אף-על-פי שיוציא הוצאות בקיום המצוות, לא יחסר הזנו, כי "הון-ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד". וזה, להורות כי יראת ה' אינה מקצרת הימים ואינה ממעטת הממון ואינה מסבבת המקרים הרעים, פיראת בשר-נדם. אמר שלמה [משלי יט, כג]: "יראת יי לחיים ושבע ילין בל-יפקד רע", רצה לומר: יראת הש"י לא תסבב המנות, אבל היא "לחיים"; וכן אין הירא חסר כל טוב, כי "שבע יליו"; וכן לא יירא מהמקרים, כי לא "יפקד רע".

ביאורים

אחרי שהצליח האדם להשיג את מדרגת יראת ה' במלואה, ביכולתו לעבור אל מדרגת אהבת ה', שהיא המדרגה הנחשקת והנשגבה ביותר. אתה כל עבודת האל הנפכת לעונג, שהרי אין אושר גדול יותר מהאושר הטמון באהבת אהובינו. אמנם, זו גם הסכנה שבמידה. אדם יכול להשתכר מהעונג שבה, וכל עבודתו תהיה מיועדת רק להנאתו, במודע או שלא. לכן הוקדמה מידת היראה למידת האהבה, כדי לבנות תשתית של התבטלות אישית ומודעות עמוקה לאחריות ולאמת שבעבודת ה'. כך העונג האישי אינו משתלט עליה, אלא להיפך, הוא מסייע לצירוף כל האישיות אל העבודה הנפלאה.

מכוח האהבה יש לנו אפשרות להתחבר לבני אדם ולכל דבר אחר. שלושה גורמים מעוררים בנו אהבה. את הגורם הראשון נוכל לחוש, למשל, כאשר יספרו לנו סיפור מרגש ומרשים על גודל טובו של אדם כלשהו. מן הסתם נחוש מיד אהבה ואהדה כלפי אותו אדם, ונשמח להכירו וליצור עמו קשרים. הגורם השני הוא התועלת העתידית שעשויה להיוולד לנו מאותו אדם, והגורם השלישי הוא הנעימות או ההנאה שיש לנו מחברתו. אמנם, שתי האהבות האחרונות נובעות מאינטרס צדדי ותלויות בו, ולכן הן אינן יציבות ואינן אמיתיות.

אדם המרבה להתמקד בתלונות שלו על מעשה אחד קטן של שכנו, הוא ילך ויפתח כלפיו יחס די שלילי, אפילו אם רוב עשייתו של שכנו בהחלט חיובית, ובעיני כל האנשים האחרים הוא אדם משכמו ומעלה, מרשים ומעורר השראה. כך גם מי שהשכן שלו עושה עבורו טובות רבות, אלא שהוא לא יודע (ואינו דואג לברר) ממי הטובות הללו. וכן אדם שיקבל דברים כואבים, אלא שכולם לטובתו (כגון לחנכו) - אם הוא לא יצליח להתרומם מהסבל הרגעי הרי שהוא רק יכעס עליו. כאשר מדובר בקב"ה האהבה אליו ראוייה ומוצדקת מכל שלושת גורמי האהבה, ואם היא בכל-זאת חסרה או שאינה גדולה כל כך - הכרחי לפעול ליישור תודעתנו. הרי מובן לכולנו שאין טוב יותר ממנו, אין מועיל כמוהו ואין הנאה שקיבלנו מעודנו שלא מאתו הגיעה, ולכן הדבר המתבקש ביותר הוא שיחסנו אליו יהיה יחס של אהבה עצומה, "בכל לבבך בכל נפשך ובכל מאדך".

הרחבות

• יתרונות העובד מאהבה

אֱהָבַת הַשׁ"י היא המדרגה הגדולה שאין למעלה הימנה. ישנם מספר הסברים מדוע המדרגה של אהבת ה' יותר גדולה מהמדרגה של יראת ה'. כתב רבנו יצחק מקורבילי: "האהבה היא הזריז במצות עשה ולא תעשה וכמו כן שלא על מנת לקבל פרס... ומדת האהבה זו היא זריזות להיות זריז לעשות גדר לפרוש קודם שבא החטא לידו. ומידת האהבה שזהו זריזות, גדולה ממידת היראה שזהו זהירות, להיות זהיר כשתבוא עבירה לידו אל יעשנה, אבל האהבה היא זריזות מקודם לכן שלא יבא לידי עבירה" [ספר מצוות קטן ד]. והוסיף על דבריו רבנו פרץ: "העושה מיראה אצל רבו, כשרבו מטריח עליו מניחו והולך לו (על פי ספרי, דברים לב). אבל העובד מאהבה עובד לעולם. לכן מדת האהבה יתירה על מדת היראה" [שם, הגהות רבנו פרץ]. העובד מאהבה עובד מתוך הרגשת דביקות וחיבור לקב"ה. עבודה כזו גורמת להתלהבות זוריות בעבודת הבורא. לכן העובד מאהבה דואג מראש לא להיכנס למצבים שהם נגד רצון הבורא. כמו כן, העובד מאהבה אינו מצוי במצב של ריחוק וחרדה אלא בהרגשת קרבה לבורא. ממילא עבודת הבורא איננה מכבידה עליו, אלא משמחת אותו והוא מקיימה בניעימות ובעקביות.

פרק שלשים-וחמשה

אֱהָבַת הַשׁ"י היא המדרגה הגדולה שאין למעלה הימנה, ולא יגיע אליה האדם אם לא אחר הגיעו למדרגה האחרונה מן היראה, כמו שבארנו. כי אברהם, שנאמר עליו [ישעיהו מא, ח]: "אֱהָבִי", לא הגיע למדרגה הזאת אלא בסוף ימיו ואחר העקדה, שנאמר לו [בראשית כב, יב]: "עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי-יִרְאֵה אֱלֹהִים אֶתָּה". ולפיכך צריך שנבאר ענין האהבה ומיניה.

ונאמר כי האהבה על שלשה פנים: אם אהבת הטוב, ואם אהבת המועיל, ואם אהבת הערב. ואהבת הטוב היא - שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד שהוא טוב גמור, מבלי שיתערב באהבה ההיא קבלת תועלת ולא קבלת ערבות כלל; אבל יאהב הטוב מצד מה שהוא טוב בלבד. ואהבת המועיל היא - שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד-התועלת שיקבל ממנו בלבד. ואהבת הערב היא - שיאהב האדם הדבר הנאהב מצד-הערבות המגיע לו ממנו, לא בעבור שהוא טוב ולא מועיל אלא שהוא ערב בלבד. ואהבת המועיל והערב ישתנו ויתחלפו בפחות ויתר, כפי רב קבלת התועלת או התענוג, ואפשר שיפסדו. ואולם האהבה אשר תהיה בעבור הטוב בעצמו, הנה זאת-האהבה לא תפסד ולא תשתנה. לפי שהאהבה לא יאהב האהוב בעבור שהוא טוב אליו, כלומר: בצרוף אל האהוב; אבל למה שהתבאר לו שזה האהוב טוב בעצמו. והאהוב הוא הידוע אצל האהוב, והוא הדבר הנאהב בלבד החקוק בלבו, עד שיצדק עליהם יחד גדר האהבה; כי האהבה היא התאחד דבר הנאהב עם האהוב והתדבקם יחד בדבק שקלי בשלמות. ואולם במועיל והערב הנה אין האהוב הוא הידוע, אבל התועלת המגיע אל האהוב או התענוג המגיע אליו; ולזה אי-אפשר שיתאחד האהוב עם האהוב, ומזה-הצד תשתנה בהשתנות קבלת התועלת או התענוג, או תפסד. ואולם אהבת הטוב, אי-אפשר לה שתשתנה כלל, כי אין לאהוב לקבל שום-תועלת מן האהוב אלא הידועה בו לבד. ועל-כן היתה האהבה אל הטוב מצד שהוא טוב, היותר-מעלה שבמיני האהבות.

ולחיות הש"י הוא הטוב הגמור שאין בו רע כלל, אחר שאין בו העדר ולא אפשרות - תהיה האהבה אליו אהבת הטוב מצד מה שהוא טוב, ותתוסף האהבה הזאת כפי שעור הידועה בו, יתברר, אחר שאמרנו כי אהבת הטוב תהיה מצד-הידועה בו לבד. ואמנם, אחר שהוא, יתברר, יוצר הכל וחונן ונותן המציאות לכל נמצא ונותן נשמה לכל אשר נשמת רוח חיים באפיו, הנה הוא מועיל, וראוי שיהיה נאהב מצד-מה שהוא מועיל גם-כן. וכאשר נבחין הדרך אשר בו מכין מזון לכל אשר ברא, כי לא ברא הדברים ההכרחיים לבעלי-חיים או לאדם לצורך חיותם, בלבד, אבל גם הדברים המענגים, שאינם הכרחיים להם מצד-חיותם. כאלו תאמר כי האדם אפשר שיתקיים במזון הלחם בלבד; ואולם נבראו התאנים והענבים והרמונים, וזולתם מן הפרות, שהם מענגים, אף אם אינם הכרחיים לו לקיים מציאותו. והנה מזה-הצד, ראוי שיהיה נאהב גם-כן מצד-הערב, כלומר: מצד-שברא הדברים הערבים והמענגים, ובעבור-זה, עם-היותו אהוד, אחדות גמורה, יאותו אליו כל מיני האהבה - אם אהבת הטוב ואם אהבת המועיל ואם אהבת הערב. וראוי לפי-זה, שיהיה נאהב בתכלית מה שאפשר בכל מיני האהבה; כי לא ידמה שאפשר שימצא יותר טוב, ולא יותר מועיל, ולא יותר מענג, ממנו.

פנים - סוגים. **אם** - או. **שיפסדו** - שתיפסק האהבה. **אבל** - אלא. **למה שהתבאר** - מפני שנתברר. **הידוע** - ידע והשיג שהוא טוב בעצמו. **אבל** - אלא. **ולחיות** - מחמת. **שאין בו העדר ולא אפשרות** - אין בו חסרון ולא אפשרות של חסרון. **חיותו** - של ה'. **יאותו** - ראויים. **בתכלית** - בשלמות.

מדרגת אהבת ה'

שלושת פני האהבה

אהבת ה' היא מכל הפנים

ביאורים

חוויות החיים מרובות, ולריבוי הזה עשויות להיות השלכות מזיקות. ריבוי החוויות יכול להביא את האדם לחיים מפוזרים וחסרי כיוון מרכזי, כשבכל יום הוא מרגיש שהוא נמשך לכיוון אחר וכך, לאורך זמן, הוא אינו מתקדם לשום מקום. האדם יכול להרגיש בתוכו שאיפות רבות שאינן קשורות זו לזו, ואפילו אם הוא יקבל החלטה לבחור רק בכיוון אחד, ורק את המטרה הזו הוא יציב לנגד עיניו, עדיין הוא עלול לחשוב שעליו לוותר על שאר שאיפות חייו ולכבות את החלקים האחרים בחייו - שהרי אינם קשורים למטרה שלו. זאת התשתית המחשבתית שקדמה להופעת העבודה הזרה. התפיסה של ריבוי אללים מבטאת מבט על העולם כעולם מפוזר בעל חלקים רבים, שאינם קשורים אלו לאלו. כנגד זאת לחמה היהדות לבשר שקיים א-ל אחד, ולכן גם הדחפים של כל חלקי הנפש השונים קשורים אלו באלו, וביחד הם מרכיבים מערכת אחת ושותפים לשאיפה אחת. ויותר מזה, היא ביארה והדגישה מהי אותה שאיפה: **השאיפה למלא את העולם בטוב ובקדושה**. כל הטוב שבעולם נובע רק מא-ל אחד העומד מאחורי כל הבריאה. הוא הא-ל הטוב, והכול קשור למערכת הטוב. אפילו הרע - הוא חלק ממערכת הטוב. הוא מרכיב במערכת שנועד להביא לטוב בדיוק כמו שאר חלקי המערכת. זו החשיבות הגדולה של ההכרה באחדות ה' עוד לפני ציווי האהבה אליו. משה רבנו מדגיש לנו שמאחורי כל השאיפות בחיים ומאחורי כל הרצונות שנרגיש בתוכנו - מאחורי כולם - נמצא הקב"ה. מאחורי כל אהבות החיים, המתמצות בשלושה גורמים, כפי שלמדנו אתמול (אהבת הטוב, המועיל והערב). מאחורי כולם הקב"ה נמצא. לא זו בלבד שהריבוי שבשפע החיים שלנו אינו סותר את אחדותו של ה', אלא אפילו מתחייב שכל האהבות יתלכדו סביבו. למרות אחדותו כל השפע נכלל בו. וכיוון שהוא אחד, תהיה בנו רק אהבה אחת גדולה לא-ל אחד, והיא לא תוחלש אלא תישאר אהבת לב ונפש, כי לא נצטרך לפצלה בין שני אללים או בין שתי מטרות לא קשורות. רק אמונת הייחוד מאפשרת ומחייבת אהבה אינסופית לה', אהבה הגואלת את כל חייו.

הרחבות

• אהבה ה' היא דבקות

שִׁיתְאַחַד הָאוֹהֵב בְּאוֹהֵב הַתְּאַחֲדוּת גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְגֵדֵר הָאֶהָבָה. אהבה היא דבקות. ההרגשה שיש מישוהו אחר שהוא חלק ממני היא אהבה. ממילא האהבה גורמת לתחושות רבות, כגון: רצון להטיב, דאגה, אכפתיות, מסירות, ועוד. כך כותב רבי יוסף אלבו בסוף הספר: "אין החבר זולת עצמו (החבר אינו ישות נפרדת ממני), ו(לכן) ראוי לו שיאהב אותו כאהבתו לעצמו, וזהו שאמרה תורה "ואהבת לרעך כמוך" [ויקרא יט, יח]. כלומר, כמו שאהבתך את עצמך אין בה זולתיות כך אהבתך את חברך לא תחשוב שהוא דבר זולתך, שהוא גדר האהבה הגמורה שיתאחד האוהב עם האהוב. ולזה (ובגלל זה) תמצא כי 'אהבה' בגימטרייה עולה ל'אחד' (13), כי אין האהוב זולת עצמו כלל" [העיקרים ד, מה].

ראינו שאהבה היא דבקות, כיצד היא באה לידי ביטוי ביחס לקב"ה? כותב הרמב"ם: "וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתירה רבה עזה עד מאוד, עד (כדי כך) שתהא (שתהיה) נפשו קשורה באהבת ה' ונמצא שוגה (מרוכז) בה תמיד, כאלו (כמו) אנשים אלו) חולי האהבה שאין דעתם פנויה מאהבת אותה אישה שהוא שוגה בה תמיד, בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר (יותר) מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, שוגים בה תמיד, כמו שצוינו "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" [דברים ו, ה]. והוא ששלמה אומר דרך משל "כי חולת אהבה אני" [שיר השירים ב, ה] וכל שיר השירים משל הוא לענין זה" [הלכות תשובה י, ג].

וְלִזְה תִּמְצָא כִּי מִשָּׁה-רְבִנוּ עַ"ה, כְּשֶׁהִיָּה מְזַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַהֵב הַשׁ"י בְּכָל מִיַּי הָאֶהָבָה, כמו שִׁנְבָאָר, כְּמָה שֶׁאָמַר [דברים ו, ה]: "וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ" - הַקְּדִים וְאָמַר: "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד". כְּלוֹמַר: כִּי עִם-הַיְהוּת אֶחָד, יְאֻתּוֹ לֹא כָּל מִיַּי הָאֶהָבָה הַמִּתְחַלְפִּים, אִם אֶהְבֶּת הַטּוֹב וְאִם אֶהְבֶּת הַמוֹעִיל וְאִם אֶהְבֶּת הָעֶרֶב. לְפִי שֶׁהוּא, יִתְבָּרֵךְ, טוֹב גְּמוּר, וְהוּא הַנּוֹתֵן הַתּוֹעֵלֶת וְנוֹתֵן הַתְּעֵנוּג, וְאִין לָךְ לְאַהֵב זולתו, אִף אִם תִּהְיֶה אֶהְבֶּתְךָ מֵאִי-זֶה מִיַּי שֶׁתִּהְיֶה, כִּי כָּל סְבוֹת הָאֶהָבָה נִמְצְאוֹת בּוֹ. וְלִזְה רְאוּי לְאַהֵב אוֹתוֹ "בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ", כִּי אִין-שִׁם מוֹנַע שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָאֶהָבָה אֵלָיו שֶׁלְמָה בְּתַכְלִית מֵה שֶׁאֶפְשֶׁר.

זוּה, כִּי אִף אִם אִי-אֶפְשֶׁר לְאָדָם לְאַהֵב שְׁנֵי דְבָרִים אוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים אֶהָבָה שֶׁלְמָה בְּתַכְלִית; לְפִי שֶׁאִם יֵאָהֵב אֶת שְׁנֵיהֶם [על השווי], אִין הָאֶהָבָה אֵל הָאֶחָד שֶׁלְמָה בְּתַכְלִית-הַשְּׁלֵמוֹת, אַחַר שֶׁהִיא מִתְחַלֶּקֶת בֵּין שְׁנֵיהֶם. וְאִי-אֶפְשֶׁר שִׁיתְאַחַד הָאוֹהֵב בְּאוֹהֵב הַתְּאַחֲדוֹת גְּמוּרָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא מְגֵדֵר הָאֶהָבָה, אֵלָא אִם-כֵּן הִיָּה הָאוֹהֵב אֶחָד. וְלִזְה אָמַר: "יְיָ אֶחָד", כְּלוֹמַר: אַחַר שֶׁהַשׁ"י אֶחָד, אִין הָאֶהָבָה מִתְחַלֶּקֶת, וְאֶפְשֶׁר שֶׁתִּהְיֶה אֶהְבֶּתְךָ אֵלָיו גְּמוּרָה, כִּי לֹא תִתְחַלֵּק הָאֶהָבָה לְשְׁנַיִם. וְאִף אִם תִּהְיֶה הָאֶהָבָה מִמִּיַּי מִתְחַלְפִּים, רְצוֹנִי לֹמַר מְצַד-הַטּוֹב אוֹ מְצַד-הַמוֹעִיל אוֹ מְצַד-הָעֶרֶב - לְהִיֹּת הַשׁ"י אֶחָד וְהִיֹּת נִמְצְאוֹת בּוֹ כָּל סְבוֹת הָאֶהָבָה הַמִּתְחַלְפוֹת, רְאוּי שֶׁתִּהְיֶה הָאֶהָבָה אֵלָיו שֶׁלְמָה "בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ", בְּאִיזָה-בְּחִינָה שֶׁתִּהְיֶה מִן הַבְּחִינּוֹת.

לא תחלק האהבה לשניים

ביאורים

בחיים ישנם שאיפות ורצונות רבים, אולם, כפי שלמדנו, בדרך כלל לאדם יש שאיפה אחת שהיא המרכזית בעבורו. הדבר מושפע הרבה מגילו ומשלבי ההתפתחות שבחיו. בתחילת דרכו של האדם יש יתרון מובהק לצדדים החושיים של האדם ביחס לשאר חלקי אישיותו. בשלבים אלו הצדדים המנטליים והפסיכולוגיים של האדם, כל מטמוני עומק הנפש, עוד אינם בשלים כדי ליטול חלק מכריע בחוויות החיים, וממילא, בבחירותיו. על כן הכרחי בשלב זה לנתב את חינוך האדם דרך אותם המושגים המוחשיים והמובנים לו. שיטות של פרסים בעבור מעשים, או הדמיית האלוהים דרך טובו הגשמי, יהיו יעילות מאוד בתחילת הדרך. כשהזמן עובר והאדם מגיע לגיל העמידה, יש ירידה במינון ההנאות והתענוגות. האדם מתחיל לרכוש שליטה על עצמו, מפסיק להיות רגעי ו'קצר-טווח', ומושגי מתחלפים לרוב למושגים של הצלחה, הישגים, מימוש עצמי וניצחון. שינוי זה נובע מהתגברות חלקי הדעת והמחשבה, אף-על-פי שהדחפים החושיים עדיין איתנים, כיון שהם ביססו לעצמם מקום של כבוד במרחבי האישיות לאורך תקופת הניעורים (אך אמנם הם נחלשו קצת ואינם מהווים עוד את מרכז חייו). הדעת שמתעצמת מעודדת את האדם לבנות שאיפות מורכבות ורחוקות-טווח, אולם במקרים רבים הן עדיין מתייחסות להנאותו של האדם, וההנאה הרגעית רק מתחלפת בהנאה תועלתית, שהיא הנאה מתמשכת יותר. בהמשך החיים נחלשים הדחפים, ואז נפתחת האפשרות להשתחרר מהמרוץ ולהתבונן, להרהר, לחשוב ולהתחבר. ככל שעובר הזמן, החלקים החיצוניים הולכים ונחלשים, וכל הקיים בעומק האישיות הולך וגדל. אז מוצא האדם בעצמו רגשות חדשים, שמרוב עדינותם ועומקם הוא לא נפגש אתם כל כך עד עתה, או שלא חש את גודל העוצמה הטמונה בהם. בשלב זה, כשהוא מקבל מעט שקט ומרחבים בתוכו פנימה, הוא יכול להאזין אל הצלילים הדקים, ואז הוא מגלה באצרות של ממש באהבה, בנתינה, בעשייה ובהקרבה. הוא מוצא את העוצמה האדירה שבטוב. זו הסיבה שזקנים מוצאים בתוכם יותר שייכות לתפילה ולמצוות מאשר להנאות החושיים.

הרחבות

• הסיבה לאהבת הבורא

לא יחשו רק לאהבת הטוב מצד מה שהוא טוב, שהיא אהבה קנימת ובלתי-משתייגת בהמצא האהוב, שהיא ה'. רבי יוסף אלבו מסביר שהסיבה העיקרית לאהבת ה' היא היותו טוב, והדבר העיקרי שעל האדם לאהוב זה את הטוב. לעומתו, מסביר המהר"ל שאהבה נוצרת ביחס לדבר שנותן שלמות לאדם. ממילא, אהבת ה' נוצרת מכך שהקב"ה הוא הנותן קיום ושלמות לאדם: "השם יתברך הוא (מקור) קיום האדם ואי אפשר זולתו, ולפיכך שייך אהבה אליו. כי כל דבר הוא אוהב דבר אשר הוא (גורם) השלמתו והוא יתברך השלמת האדם". על גבי דברים אלו, מוסיף המהר"ל נדבך באהבת ה'. באהבת ה' יש פן ייחודי שאין בשום אהבה אחרת: "יותר שייך אהבה אל השם יתברך ממה ששייך אהבה בשאר דברים. כי כל אהבה שיש בין האוהבים אף שהם דבקים זה בזה, מכל מקום יש לכל אחד ואחד מציאות בעצמו. אבל האהבה אל השם יתברך במה שהאדם שב רוחו ונפשו אליו לגמרי (שהאדם מפנה את כל כוחותיו ורצונותיו כלפי הקב"ה בצורה גמורה) עד שאין לאדם מציאות בעצמו (כי כל בקשתו היא לעשות רצון ה'), ובזה הוא מתדבק לגמרי בו... כי זהו האהבה הגמורה כאשר מוסר נפשו אל ה' כי בזה דבק בו לגמרי והוא עצם האהבה" [נתיבות עולם נתיב אהבת ה', א]. מדרגת האהבה והדבקות הגדולה ביותר, השייכת רק ביחס לקב"ה, היא מסירת כל כוחות החיים לעשיית רצון ה' (עד כדי מסירות נפש ממש).

וגם-כן אין-שם מונע מצד-השתנות זמני חי האדם. כי כשיבחנו חי האדם, נמצא אותם נחלקים לשלשה חלקים, שהם: שני העליה ושני העמידה ושני הירידה; והתחלפות האהבה בהם הוא כפי התחלף מיני האהבה, שהם: הטוב והמועיל והערב. כי בשני העליה, שהם עד שלשים או קרוב להם, יאהב האדם הערב וימשך אחריו מאד. ולזה, תמצא האהבה הזאת בנערים ובנשים ובאשר הם במדרגת הנערים. כמי שימשך אחר תאות המשגל, לפי שהוא ערב אליו, מבלתי שיביט אל ההזק הנמשך ממנו לגוף ולנפש - הנה הוא דומה אל הנערים הנמשכים אחר תאות המאכל ולא יבחינו ההזק הנמשך מרובי המאכל, ולא יאהבו דבר אחר אלא מי שיעניקם פטר לחם אחת או אהד משאר התענוגים הערבים. ובשני העמידה, שהם משלשים ועד חמשים או קרוב להם, תגבר על האדם אהבת המועיל; עד שיש מן האנשים מי שייניח האכילה והשתיה ושאר התענוגים הערבים, להמשכו אחר השחוק, להיותו מדמה התועלת הגדול שאפשר שימשך מהרוח הגדול בזמן מעט. וכן מי שיירכב על הספינות ויתן בים דרך, ויספן עצמו במים עזים ויתן בהם נתיבה, לתקות הרוח והתועלת, ולא יחש לתענוג אחר קלל. ובשני הירידה, שהם שני הזקנה מחמשים שנים ואילך, לא יחש האדם למועיל ולא לערב, אבל אהבתו בלבד תהיה אל הטוב מצד-מה שהוא טוב. ולזה ימצאו הזקנים נמשכים לעבודת ה' ונבדלים מהתאוות יותר מזולתם. כי אחר שיראו שהאהבה אשר מצד-הערב, או מצד-המועיל, בלתי-קנימות, לא יחשו רק לאהבת הטוב מצד מה שהוא טוב, שהיא אהבה קנימת ובלתי-משתייגת בהמצא האהוב, שהוא ה', כמו שבארנו. וזו היא סבת ישועת הנפש.

ביאורים

מי שחישל חלקים בגופו על ידי ספיגת כאב, יתקשה לחוש בהם נגיעות קלות ועדינות. הרגיל בעוצמה שבמוזיקה פראית ורועשת, לא יוכל להתרשם מהעונג האומנותי שבמוזיקה עדינה. עוצמה חיצונית מעמעמת את הרגישות כלפי עוצמה עמוקה. כך גם קורה עם צעירים, המפתחים צימאון בלתי מאוזן לריגושים חושיים. התוצאות המהירות של ההנאות החומריות נותנות להן יתרון ראשוני, והוא המביא צעירים לשקוע בעונג חיצוני, גס, בוסרי, מהיר וקל. בראותם אחרים העמלים בעבוד הון או תהילה, וכל שכן בעבור אידיאלים, ירחמו עליהם. ודאי לא יבינו את שמחתם. כמובן, אף אם הם אינם חשים בכל אלה אין זה אומר שהשאיפות הגבוהות אינן נמצאות בתוכם. הגירויים החיצוניים המרובים פגעו ביכולת הרגישות שלהם. רק בהמשך הדרך הם יתודעו לקוצר ידן של הנאות אלו להביא לסיפוק לאורך זמן, והכאב מחוסר ההתקדמות העקבי יוביל אותם אל שאיפות ההצלחה וההישגים. גם בשאיפות אלו יתברר שהן מסתיימות בסוף ומאכזבות, וכך האדם עשוי להיות מבולבל כל חייו עד שיכיר את העוצמות של הטוב, אשר רק לו היכולת למלא את החיים בתוכן ממשי ולהביא לאושר אמיתי. רק בו ימצא מגע עם הנצח, ורק דרכו יתחיל המפגש עם מרחבי האינסוף שמעבר לחומריות הגסה. כך אנחנו יכולים לשרטט את המסלול הבסיסי של אנשים רבים. כמובן ישנם מקרים יוצאי דופן, ובסופו של דבר לכל אחד חיים יחודיים משלו, אך בכל זאת אפשר לראות קווים מקבילים בין חייהם של כל בני האדם.

תהליך זה נובע מחלקיה השונים של הנפש. כל חלק בתורו 'עולה לשלטון' ודוחק את האחרים או משלבם בתוך הנהגתו. למקרא לשון מיוחדת לכל אחד מאלו: "לבב" הוא עומק הלב, כינוי לנפש האלוהית-שכלית; "נפש" הוא כינוי לדחף הדומיננטי מדחפי הנפש, דחף ההצלחה וההישגים; ו"מאודך" הוא כינוי לדחף ההנאה, המביא לתאוות ולרדיפת ממון.

הרחבות

• השכל באהבת ה'

ובשני הזקנה... ימאס התאוות וימשך אחרי מה שתגזר נפשו המשכלת, פאהבת הש"י ויראתו. הרמב"ם מדגיש שהדרך להגיע לאהבת ה' היא על ידי התבוננות שכלית: "והנה בארנו פעמים רבות כי האהבה היא כפי ההשגה (השכלית בה)" (ספר מורה הנבוכים ג, נא). ישנם שני דברים, לפי הרמב"ם, שאם נתבונן ונעמיק בהם נוכל להגיע לידיעת ה' ולאהבתו: מעשי ה' ומצוותיו, כמו שכותב הרמב"ם: "והמצוה השלישית (במנין תרי"ג המצוות) היא שציונו לאהבו יתעלה. וזה (כוונת המצוה) שנתבונן ונשכיל (ונלמד) מצוותיו ופעולותיו עד שנשיגהו, ונתענג בהשגתו תכלית התענוג, וזאת היא האהבה המחוייבת. ולשון ספרי: "לפי שנאמר ואהבת את ה' אלהיך" איני יודע כיצד אוהב את המקום, תלמוד לומר - והיו הדברים האלה אשר אנכי מצווך היום על לבבך", שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם" (ספרי דברים, ואתחנן לג). הנה כבר בארו לך כי בהשתכלות (בהתבוננות על המצוות) תתאמת לך ההשגה (השכלית בה) ויגיע התענוג ותבוא האהבה בהכרח" (ספר המצוות ג). במקום אחר הרמב"ם מבאר את אהבת ה' מתוך התבוננות במעשי ה': "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול, כמו שאמר דוד "צמאה נפשי לאלקים לאל חיי" (תהלים מב, ג) "הלכות יסודי התורה ב, ב].

הזקנים נמשכים יותר לעבודת ה'

ולפי שהבחור, מצד-רתיחת הדם והיותו שטוף בתאוות, לא ישער גמול הנפש^ו וישועתה; כי להיותו שקוע במוהשות^ו, ידמה שיתקיימו תמיד, ולא יאמין תשועת הנפש והשארותה, שהוא דבר בלתי-מוחש. ולזה אמר הכתוב [תהלים צא, טז] על הבוטח בה': "אךך ימים אשביעהו ואראהו בישועתך" - פלומר: כי מתוך אריכות הימים והגיעו לימי הזקנה, שיחלשו התאוות, יוכל לשער ישועת הנפש והשארותה, ויכיר שזה ישג מצד-אהבת ה'. ולזה יהיה נמשך לעבודתו ולאהבה אותו, שזה דרך הזקנים להמשיך לעבודת ה' יותר מזולתם. וזהו הדרך הנוהג בכלל האנשים. ואולם יש מן הזקנים מי שהוא נמשך אחר התענוגים פנערים, או אחר המועיל ואחרי השררה כבן-ארבעים; ויש בחורים נמשכים אחר אהבת הטוב פזקנים. וכן יתחלפו האנשים בזה, כפי מזגם ומנהגיהם והנמוסים שגדלו בהם. ומכל-מקום, חיי האדם בכלל יתחלקו לשלשת מיני האהבה, על-הדרך שזכרנו.

ונראה שהתחלפות האהבה בשלשת הזמנים הללו, ימשך להתחלפות ממשלת כחות הנפש על האדם. כי בזמן הנערות ובשני העליה תגבר הנפש המתאוה על האדם, ולזה ימשך אחר התענוגים. ובזמן הבחורות ובשני העמידה - שתגבר עליו הנפש החיונית, אשר ממנה הפח המתעורר, וזולתו מן הכחות^ו - ימשך אחר השררה והנצח ואהבת הממון והתועלת המדמה. ובשני הזקנה, לפי שתחלש התאוה ושאר הכחות מלך דף אחר השררה והנצח, יגבר עליו אז הפח השכלי; וישפיל וידע שכל שאר הדברים אובדים, ושאיך דבר שיוכל להיות קיים ולא לתת לו קיום זולתי-ההמשך^ו לעבודת הש"י ואל מה שבטבע השכל להמשך אחריו - ימאס התאוות וימשך אחרי מה שתגזר נפשו המשכלת, כאהבת הש"י ויראתו^ו, ובכלל אל אהבת הטוב, שהוא הש"י, מצד מה שהוא טוב, לא מצד-המועיל ולא מצד-הערב.

וידמה שהפח השכלי הזה יקרא בלשוננו "לבב". כי "לב" יאמר על האבר מן הבעלי-חיים לבב אשר בו הפח החיוני, אבל "לבב" לא יאמר זולתי על פח השכלי בלבד - גם-לי לבב כמוכם" [איוב יב, ג]; "ואיש נבוב^ו לבב" וגו'. ו"נפש" - שם נאמר בכללות ויחוד. יאמר על כל כחות הנפש בכלל, וזה הרב; ויאמר על הנפש החיונית בפרט - אמר איוב [יב, י]: "אשר בידו נפש כל-חי, ורוח כל-בשר-איש"; כי אמר: "נפש כל-חי" על כלל-הנפש החיונית, "ורוח כל-בשר-איש" על הפח השכלי אשר באדם. ולפי שהנפש המתאוה הוזהר תמיד על-השגת התאוות והגעת הממונות, יכנה אותה הכתוב [דברים ו, ה] בלשון "מאדך".

התחלפות ממשלת כחות הנפש על האדם

גמול הנפש - השכר הצפוי לנשמה. במוהשות - בעניינים הגשמיים הגלויים לעין. וזולתו מן הכחות - כוחות נוספים. זולתי ההמשך - מלבד המשכות. נבוב - חכם.

ביאורים

בימים האחרונים למדנו על חלקי הנפש העולים לשלטון, כל אחד בתורו, ובדרך כלל דוחקים באחרים ומבטלים אותם: המשיכה להנאות - ששולטת בתחילת ימיו, דחף ההצלחה - ששולט על האדם בגיל העמידה, והנפש האלוהית-שכלית - שמאירה באדם בזקנותו. במקרים רבים האדם מתפזר בחיפשו אחר הגורם המביא אל האושר האמתי, ונטייתו היא לבחור באחד ולדכא את האחרים. אולם, ההדרכה הראויה היא בניית מערכת אחת שבה הכוחות יסייעו זה לזה ולא יתחרו זה בזה. שילוב זה אפשו רק סביב אהבת ה', ואליו מכוונת התורה בציווי "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" (דברים ו, ה). כל חלקי הנפש יכולים וצריכים להיות כלולים בחיבור אל ה' ובאהבתו. איחוד זה סביב אהבת ה' הוא חובה עלינו ומצוה שניתנה לנו, וכשמבינים חובה זו מגיעים גם להבין את הנפש שלנו ואת ייעודה לתפקוד בריא. אהבתנו הטבעית אל הטוב והחיובי תפנה כולה אל ה', אל הא-ל הטוב ואביו של כל הטוב העולמי. השאפתנות הטבעית של הנפש תכוון גם היא לשאיפות אישיות חיוביות וקדושות. הרי בסופו-של-דבר גדול ההבדל בין מעשים חיוביים קטנים, טובים ולבביים ככל שיהיו, לבין פרויקט חיים שלם, מורכב ובעל סיכונים, אך מאפשר גם כבישת יעדים גדולים וסוחף את כל אישיות האדם. ובאשר למשיכה להנאות - אם ישתלבו הן בתוך חיי קודש מפוארים הרי שתבוא מהן ברכה וטובה. אפילו ההנאה תגדל פי כמה וכמה, שהרי הנאה חומרית מגיעה לשיאה כאשר היא 'טעונת משמעות'. הנאה 'טעונת משמעות' יכולה לבוא לידי ביטוי במתנה הקטנה והסימבולית ביותר שתקבל נערה מאורסה מחתנה-אהובה, או בתכשיט ישן ופשוט שתקבל אישה בעת פרידתה מאמה שבעת-הימים.

ביטויי האהבה ממחישים אותה, משרישים אותה ומעצימים אותה. בהתאם לכך ממשיכים הפסוקים ומחזים אותנו לבטא את אהבתנו בכל מישורי האישיות: במחשבה בדיבור ובמעשה. מחשבות האהבה יהיו תדיר "על לבבך". דיבורינו ושיחותינו הרבות גם יתרכזו רק בה, בכל מקום - "בשבתך בביתך ובלכתך בדרך", ובכל זמן - "בשכבך ובקומך". גם בעולם המעשה תתבטא האהבה, להראות שאינה נשכחת בתת-מודע. ציווי התפילין מסמל את העשייה הפעילה היומיומית. וכנגד העשייה המקבעת ומוותירה חותם גם לאחר הסתלקותו של האדם - באה המזוזה שבפתח ביתו של האדם.

הרחבות

• אהבה ועבודת ה'

להורות כי אהבת הש"י ראוי שתהיה בכל מיני האהבה ובכל כחות הגוף; ומתוך האהבה יעבד עבודתו בכל מה שאפשר - במחשבה, בדבור ובמעשה - וזה, בכל הזמנים. רבי יוסף אלבו מבאר שעבודת ה' היא תוצאה מתבקשת לאהבתנו את ה'. הדבר נכון גם ביחס של הקב"ה אלינו - הקב"ה בחר בנו לעובדו מתוך אהבתו אותנו.

הרמח"ל מטביר את הזכות הגדולה שיש בעבודת ה': "הנה התכלית בבריאה היה להטיב מטובו יתברך לזולתו... על כן גזרה חכמתו שמציאות ההטבה האמיתית הזאת יהיה במה שיתנתן מקום לברואים לשידבוקו בו יתברך, באותו השיעור שאפשר להם שיתדבקו... וימצאו נהנים בטובה האמיתית ההיא, בערך שאפשר להם ליהנות בה" [דרך ה' א ב, א]. אהבתו הגדולה של הקב"ה לעם ישראל היא הסיבה לכך שנתן לנו את היכולת להיות קשורים אליו באמצעות קיום מצוות ולימוד תורה. ניתן להעמיק בהסבר זה. האהבה של הקב"ה לעם ישראל מבטאת שייכות וקשר שיש בין עם ישראל לקב"ה. השייכות שלנו לבורא עולם הופכת אותנו לעם אלוהי, ולכן הקב"ה נתן לנו את מצוותיו. כך מסביר הרב צבי יהודה קוק, כי עבודת ה' שנצטוונו בה היא תוצאה של אהבת ה' אותנו: "'אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת' ומתוך כך 'תורה ומצוות חוקים ומשפטים אותנו למדת' [תפילת ערבית, ברכת אהבת עולם]" [שיחות הרצי"ה, תרומה עמ' 284].

קשר נוסף שיש בין עבודת ה' לרגש האהבה (באופן כללי) מופיע בדברי הרב קוק: "כל חטא, אפילו הקל שבחטאים מטביע בקרב האדם, שנאה לאיזו בריאה, ועל ידי התשובה חוזרת האהבה להאיר" [אורות התשובה יב, ד]. עבודת ה' היא הדרך הבריאה והנכונה לחיות בעולם הזה. לכן מי שחי בדרך זו מרגיש שהקשר שלו אל העולם הוא טוב ונעים, וממילא יותר קל לו לחוש אהבה כלפי כל העולם.

ולרמז אל אהבת שלשת הכחות האלה אל הש"י כפי התחלקם בחיי האדם, על הדרך שבארנו, אמר משה [שם]: "ואהבת את יי אלהיך בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאדך" - אמר: "לבבך", לרמז על אהבת הכח השכלי; ואמר "בכל", להעיר שראוי שקל המחשבות השכליות יכוננו לזה. ו"נפשך" - לרמז על אהבת הכח החיני; ו"מאדך" - על אהבת הכח המתאנה.

ובארנו על זה-הדרך: פי בא להזהיר את האדם שיאהב את הש"י תכלית-האהבה, בכל כחות גופו, בכל הזמנים. אם מצד שהאהוב טוב, שזאת היא האהבה שיגזר אותה הכח השכלי - אמר: "בכל-לבבך". ואם מצד-המועיל - אמר "בכל-נפשך", כי הוא, יתברך, הנותן באדם נשמת רוח חיים באפיו ומקימו. כי "נפשך" ירמז אל הכח החיני, ו"בכל" ירמז לכל הכחות החיניים, פאמרם ז"ל [ברכות פ"ט מ"ה]: "בכל-נפשך" - אפלו נוטל את נפשך. ואם מצד-הערב - אמר "בכל-מאדך", לרמז אל הכח המתאנה והאהבה הנמשכת ממנו שהיא מינים מתחלפים, כמו אהבת המזונות והקנינים והתענוגים. וכל-זה להורות כי הוא הש"י הטוב הגמור, והוא המועיל ויוצר האדם וחונן ונותן נשמת רוח חיים באפיו, והוא הנותן המזונות והקנינים והמענג האדם כל ימי חייו. ולזה ראוי לאהב אותו בכל מיני האהבה ובכל הזמנים.

ולפי שהאהבת הש"י ראוי שתהיה לעבד עבודתו ולשמור מצוותיו, בכל מה שאפשר, בכל הזמנים - אם במחשבה, אם בדבור, ואם במעשה - המשיר אל-זה: "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על-לבבך", לרמז על המחשבה; "ושננתם לבניך ודברתם בם", לרמז על הדבור. וזה - בכל הזמנים: "בשבתך בביתך ובכלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". וראוי שתהיה גם-כן במעשה - "וקשרתם לאות על-ידך". ולפי שהמעשה, ממנו שיהיה בעוד האדם קיים וממנו שישאר גם אחרי מות האדם - הזהיר על שני מיני המעשה. על מה שהוא בחיי האדם, אמר: "וקשרתם לאות"; ועל הנשאר אחר המות, אמר "ויכתבתם" וגו'. וזה, להורות כי אהבת הש"י ראוי שתהיה בכל מיני האהבה ובכל כחות הגוף; ומתוך האהבה יעבד עבודתו בכל מה שאפשר - במחשבה, בדבור ובמעשה - וזה, בכל הזמנים.

לכבר, נפשו ומאורך

מיני האהבה בפסוק "ואהבת"

המשך פרישית "ואהבת"